

Dokumentas atspausdintas iš teismų praktikos paieškos sistemos INFOLEX. Praktika
(www.teismupraktika.lt)

Kortelė:

1702686_RegNr_3K-3-81-916/2019

<http://www.infolex.lt/tp/1702686>

Civilinė byla Nr. 3K-3-81-916/2019

Teisminio proceso Nr. 2-55-3-02978-2012-6 Procesinio sprendimo kategorija 3.4.3.7.1

(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. vasario 28 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų

Andžej Maciejewski, Algio Norkūno (kolegijos pirmininkas) ir Dalios Vasarienės (pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **kreditoriaus M. Š. (M. Š.)** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. rugpjūčio 14 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal kreditoriaus Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyriaus ieškinį atsakovei G. B. personalinei įmonei dėl bankroto bylos iškėlimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.66 straipsnio 4 dalies, kai skolininkui iškeliami bankroto byla, aiškinimo ir taikymo.

2. Byloje nustatyta, kad Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2006 m. rugsėjo 12 d. įsakymu civilinėje byloje Nr. L2-7967-294/2006 nutarta iš skolininko G. B. kreditoriaus M. Š. naudai išieškoti 68 808 Lt (19 928,17 Eur) skolos, 5 proc. metinių palūkanų už priteistą sumą nuo 2006 m. rugsėjo 12 d. iki teismo įsakymo įvykdymo dienos ir 516,06 Lt (149,46 Eur) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Vilniaus miesto 2-asis apylinkės teismas 2011 m. gegužės 10 d. sprendimu tenkino ieškovo M. Š. ieškinį ir pripažino negaliojančia nuo sudarymo momento 2003 m. rugsėjo 23 d. žemės sklypo Nr. (duomenys neskelbtini), esančio (duomenys neskelbtini), unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), pirkimo–pardavimo sutartį, sudarytą G. B. ir A. R., taikė restituciją ir grąžino G. B. minėtą žemės sklypą, priteisė iš G. B. atsakovui A. R. 6000 Lt (1737,72 Eur).

3. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. sausio 13 d. nutartimi G. B. personalinei įmonei iškelta bankroto byla. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. birželio 3 d., 2013 m. rugsėjo 18 d., 2013 m. spalio 28 d., 2014 m. vasario 28 d., 2016 m. rugpjūčio 11 d., 2018 m. birželio 8 d. nutartimis patvirtintas ir papildytas kreditorių finansinių reikalavimų sąrašas G. B. personalinės įmonės bankroto byloje. Kreditorius M. Š. su 26 926,47 Eur finansiniu reikalavimu patvirtintas trečios eilės kreditoriumi. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. rugpjūčio 22 d. nutartimi bankrutuojanti G. B. personalinė įmonė pripažinta bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto.

4. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 11 d. nutartimi leista išieškojimą nukreipti į G. B. nuosavybės teise priklausantį turtą – žemės sklypą (duomenys neskelbtini), unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), kreditorių nepatenkintų reikalavimų apimtimi.

5. Kreditorius M. Š. (toliau – ir pareiškėjas) kreipėsi į bankrutavusios G. B. personalinės įmonės bankroto bylą nagrinėjantį teismą su pareiškimu, kuriuo prašė nustatyti jo finansinio reikalavimo patenkinimo eiliškumą iš realizuojamo 0,1511 ha žemės sklypo (duomenys neskelbtini), nustatant, kad visi jo reikalavimai iš šio turto būtų tenkinami pirmąja eile, o kitų kreditorių reikalavimai gali būti tenkinami iš likusios sumos pardavus minėtą žemės sklypą.

6. Pareiškėjas nurodė, kad žemės sklypo (duomenys neskelbtini), unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), pirkimo–pardavimo sandoris buvo nugincytas *actio Pauliana* (Pauliano ieškinys) pagrindu (žr. šios nutarties 2 punktą), todėl pirmenybės teisė patenkinti savo reikalavimus iš nugincyto turto atsiranda tik konkrečiam ieškovui, šiuo atveju – pareiškėjui. Vien tai, kad po sandorio dėl žemės sklypo nugincijimo šis žemės sklypas realizuojamas skolininko įmonės bankroto procese, nesuteikia kitiems kreditoriams pirmenybės teisės į jų reikalavimų patenkinimą iš šio turto. Žemės sklypas buvo grąžintas siekiant patenkinti tik konkretaus ieškovo reikalavimus.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Vilniaus apygardos teismas 2018 m. birželio 15 d. nutartimi kreditoriaus M. Š. pareiškimą atmetė.

8. Teismo vertinimu, nėra pagrindo nustatyti pareiškėjo reikalavimo patenkinimo eiliškumą iš realizuojamo 0,1511 ha žemės sklypo. Byloje nėra duomenų, kad M. Š. būtų hipotekos kreditorius bankroto byloje.

9. Vien tai, kad realizuojamas žemės sklypas buvo grąžintas G. B. ir kad procesas dėl žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia buvo inicijuotas M. Š., nesudaro pagrindo keisti šio kreditoriaus finansinio reikalavimo tenkinimo eiliškumą, nustatytą Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme (toliau – ir ĮBĮ), ar M. Š. suteikti kitokį prioritetą kitų bankrutavusios G. B. personalinės įmonės kreditorių atžvilgiu. Teismas sprendė, kad priešingu atveju būtų pažeisti kitų įmonės kreditorių interesai ir tai prieštarautų bankroto proceso esmei bei paskirčiai.

10. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi kreditoriaus M. Š. atskirąjį skundą, 2018 m. rugpjūčio 14 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2017 m. birželio 15 d. nutartį paliko nepakeistą.

11. Teisėjų kolegija nurodė, kad G. B. personalinės įmonės bankroto byloje kreditoriaus M. Š. finansinis reikalavimas patvirtintas trečiąja eile. Kolegijos vertinimu, jokių specialių taisyklių, susijusių su individualios įmonės savininko kreditorių reikalavimų tenkinimu, įstatymas nenustato, šių kreditorių reikalavimai tenkinami individualios įmonės bankroto byloje ta pačia tvarka, kaip ir individualios įmonės kreditorių reikalavimai. Kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę ir tvarką nustato ĮBĮ 35 straipsnis, kuriame jokių išimtinių taisyklių tenkinti individualios įmonės savininko kreditorių reikalavimus nenustatyta.

12. Aiškindamas *actio Pauliana* institutą teismas nurodė, kad jo paskirtis – kompensavimas: skolininko sudaryto sandorio pripažinimas negaliojančiu nėra pagrindinis šio ieškinio tikslas, o tik priemonė skolininko sudarytu sandoriu pažeistam jo mokumui atkurti ir skolininkui į ankstesnę turtinę padėtį sugrąžinti, kad kreditorius galėtų patenkinti savo reikalavimą. Dėl to, skirtingai negu kitais sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindų atvejais, pagal kreditoriaus ieškinį pripažinus skolininko sudarytą sandorį negaliojančiu, kreditoriaus reikalavimas nukreipiamas į perduotą pagal tą sandorį turtą ar jo vertę tiek, kiek reikia kreditoriaus reikalavimams patenkinti. Tačiau, kolegijos nuomone, šio sandorio pripažinimo negaliojančiu *actio Pauliana* pagrindu teisinės pasekmės bankroto procese individualiam kreditoriui nesuteikia pirmenybės patenkinti savo reikalavimą iš skolininkui grąžinto turto.

13. Kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad pareiškėjas netinkamai aiškina CK 6.66 straipsnio 4 dalies nuostatas, nes ši įstatymo norma neapibrėžia kreditorių tenkinimo eilės. CK 6.66 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad sandorio pripažinimas negaliojančiu sukelia teises pasekmes tik ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu pareiškusiam kreditoriui ir tik tiek, kiek būtina kreditoriaus teisių pažeidimui pašalinti. Tai reiškia, kad *actio Pauliana* pagrindu skolininko sudarytas sandoris negali būti pripažįstamas negaliojančiu didesne apimtimi, nei yra būtina kreditoriaus nepatenkintai reikalavimo daliai patenkinti. Klausimai, susiję su kreditoriaus teisių į skolininką (jo turtą) įgyvendinimu, reguliuojami vykdymo proceso teisės normomis arba, kaip ir susiklostė nagrinėjamu atveju, bankroto teisės normomis. CK nuostatos dėl minėtų *actio Pauliana* instituto taikymo teisinių pasekmių nesudaro pagrindo nesilaikyti įstatyme įtvirtintos bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimų tenkinimo eilės ar nuo jos nukrypti.

III. Kasacinio skundo teisiniai argumentai

14. Kasaciniu skundu pareiškėjas prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. rugpjūčio 14 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – M. Š. prašymą tenkinti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

14.1. Teismas netinkamai aiškino ir taikė CK 6.66 straipsnio 4 dalies nuostatas. Šioje teisės normoje nurodyta, kad sandorio pripažinimas negaliojančiu sukelia teises pasekmes tik ieškinį dėl sandorio

pripažinimo negaliojančiu pareiškusiam kreditoriui ir tik tiek, kiek būtina kreditoriaus teisių pažeidimui pašalinti. Tai reiškia, kad, pripažinus sandorį negaliojančiu *actio Pauliana* pagrindu, turtas, buvęs pripažinto negaliojančiu sandorio objektu, skiriamas išimtinai kreditoriaus reikalavimui patenkinti, nukreipiant išieškojimą į tą turtą, jo vertę ar lėšas. Tokį aiškinimą nulemia *actio Pauliana* instituto kompensacinis pobūdis. Nenukreipus kreditoriaus reikalavimo į skolininko perleistą turtą, nebūtų atkurta padėtis, buvusi iki kreditoriaus teisių pažeidimo, o kreditoriaus ieškinys *actio Pauliana* pagrindu ir jį tenkinantis teismo sprendimas visiškai netektų prasmės. Todėl iš turto, kuris buvo pripažinto negaliojančiu sandorio objektu, pirmiausia tenkinami sandorį *actio Pauliana* pagrindu nuginčijusio kreditoriaus reikalavimai, nepaisant to, ar vėliau atsiranda kitų kreditorių, siekiančių nukreipti išieškojimą į skolininko turtą savo reikalavimams patenkinti. Ir tik patenkinus to kreditoriaus reikalavimus, likusi turto dalis ar lėšos gražinama skolininkui ar kitų kreditorių reikalavimams padengti. Pripažinus negaliojančiu sandorį *actio Pauliana* pagrindu teisinių pasekmių taikymas pagal CK turi tam tikrą specifiką, nes šiuo institutu ginčijamas sandoris, pažeidžiantis konkretaus kreditoriaus interesus. Todėl ir restitucija šiuo atveju turi tam tikrų ypatumų: 1) *actio Pauliana* instituto tikslas – ne sandorio pripažinimas negaliojančiu, o kreditoriaus teisėtų interesų patenkinimas; 2) sandoris pripažįstamas negaliojančiu trečiojo asmens – kreditoriaus, o ne sandorio šalies reikalavimu. Todėl teismo sprendimas, kuriuo sandoris pripažįstamas negaliojančiu *actio Pauliana* pagrindu ir taikoma restitucija, yra nukreiptas į ieškinį pareiškusio kreditoriaus teisėtų interesų patenkinimą, o ne į kitų kreditorių interesų patenkinimą, nors tie kreditoriai vėliau ir pareikštų reikalavimus bankroto byloje.

14.2. Teismai, netinkamai aiškindami CK 6.66 straipsnio 4 dalį, taip pat netinkamai aiškino *actio Pauliana* instituto taikymu sukeliamas pasekmes bankroto byloje ir kitais atvejais. Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2011 m. gegužės 10 d. sprendimas, kuriuo buvo patenkintas M. Š. *actio Pauliana*, buvo priimtas ne bankroto byloje, o atskiroje civilinėje byloje Nr. 2-195-592/2011. Tuo metu skolininkui priklausančiai įmonei bankroto byla net nebuvo iškelta, taigi pirmiau nurodytas teismo sprendimas nebuvo priimtas taikant ĮBĮ nuostatas, juo taikytos teisinės pasekmės buvo išimtinai susietos tik su M. Š., o ne su kitų kreditorių reikalavimais. Šios teisinės pasekmės išliko iki šiol ir, iškėlus G. B. personalinei įmonei bankroto bylą, negali būti keičiamos – iš skolininkui gražinto turto pirmiausia turi būti visiškai patenkinti pareiškėjo reikalavimai. Teisinių pasekmių klausimas būtų sprendžiamas kitaip, jeigu *actio Pauliana* institutas būtų taikytas įmonei iškėlus bankroto bylą, ir tik tokiu atveju CK 6.66 straipsnio nuostatos būtų taikomos kartu su ĮBĮ 35 straipsniu, reglamentuojančiu kreditorių reikalavimų tenkinimo eilę ir tvarką, t. y. pritaikyto *actio Pauliana* instituto pagrindu skolininkui gražintas turtas būtų gražinamas bankrutuojančiai įmonei į bendrą turto masę ir naudojamas atsiskaityti su visais kreditoriais ĮBĮ nustatyta tvarka.

14.3. Teismai pažeidė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 18 straipsnio nuostatas. Šioje teisės normoje įtvirtintas teismo procesinio sprendimo privalomumas. Teismai ignoravo Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2011 m. gegužės 10 d. sprendimą civilinėje byloje Nr. 2-195-592/2011, neatsižvelgė į tai, kad šis sprendimas įsiteisėjęs ir turi privalomąją galią, t. y. negali būti nevykdomas nei bankroto, nei kokioje nors kitoje byloje. Pirmiau nurodyto sprendimo esmė – patenkinti kreditoriaus M. Š. interesus, pripažįstant negaliojančiu sandorį, į kurio objektą būtų nukreiptas išieškojimas pagal M. Š. reikalavimus. Ieškinys šioje byloje buvo patenkintas ir restitucija taikyta ne dėl to, kad negaliojančiu pripažintu sandoriu buvo pažeisti kelių kreditorių interesai ir visi tie kreditoriai galėtų nukreipti išieškojimą į gražintą savininkui turtą, bet tam, kad būtų patenkinti būtent M. Š. interesai. Kitu atveju toks sprendimas netektų prasmės, o jo įvykdyti apskritai nebūtų įmanoma, jeigu vėliau atsirastų kreditorių, kurie nukreiptų išieškojimą į teismo sprendimu savininkui gražintą turtą. Minėtame įsiteisėjusiame teismo sprendime nėra nurodyta, kad teismo pritaikytas teisių gynimo būdas galioja tik tam tikrą laiką, kad jis nustoja galioti iki kokių nors konkrečių aplinkybių atsiradimo ir dėl to vėliau M. Š. apgintos teisės nebus laikomos apgintomis. Be to, nėra

jokių konkrečių įstatymuose įtvirtintų nuostatų, kuriose būtų nurodytos galimybės nevykdyti tokio sprendimo. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, jau vykdant skolos išieškojimą M. Š. naudai iš G. B. pagal pirmiau nurodytą teismo sprendimą (civilinėje byloje Nr. 2-195-592/2011) gražinto turto, Vilniaus apygardos teismas 2013 m. sausio 25 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. B2-956-345/2013 iškėlė G. B. personalinei įmonei bankroto bylą ir varžytynės, kuriose buvo parduodamas G. B. gražintas žemės sklypas Vilniuje, Eglyno g. 4 (unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), buvo atšauktos. Taigi realiai pareiškėjo teisės gali būti apgintos tik nukreipus išieškojimą į gražintą nesąžiningam skolininkui turtą ir iš to turto pirmiausia patenkinant pareiškėjo reikalavimus. Iš abiejų instancijų teismų nutarčių galima daryti išvadą, kad teismai laikė, jog bankroto procesas iš esmės daro nereikšmingą Vilniaus miesto 2-ojo apylinkės teismo 2011 m. gegužės 10 d. sprendimą civilinėje byloje Nr. 2-195-592/2011, nes neva taikomos specialiosios ĮBĮ nuostatos. Tačiau ĮBĮ nėra įtvirtinta jokių teisės normų, kurios nustatytų, kad aptariamas teismo sprendimas ar jo dalis nebegali būti vykdomas, kad toks teismo sprendimas nebegalioja vien dėl to, kad su teismo sprendimu susijusiam asmeniui ar jam priklausančiai neribotos civilinės atsakomybės įmonei yra iškeliamą bankroto byla.

14.4. Teismai nukrypo nuo kasacinio teismo suformuotos teisės aiškinimo ir taikymo praktikos bylose dėl *actio Pauliana* instituto taikymo pasekmių. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2013 m. gegužės 10 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-155/2013 nurodė, kad *actio Pauliana* tikslas yra pripažinus skolininko sudarytą sandorį negaliojančiu taikyti restituciją, sugražinant skolininkui turtą, kurį jis nesąžiningai perleido tretiesiems asmenims, ir šio turto sąskaita patenkinti kreditoriaus reikalavimą. Kaip nurodyta minėtoje teismo nutartyje, tokios praktikos Lietuvos Aukščiausiasis Teismas laikėsi ir kitose bylose, pvz., 2007 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-423/2007; 2012 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-398/2012; plenarinės sesijos 2012 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-311/2012.

15. Atsiliepimo į kasacinį skundą CPK 351 straipsnyje nustatyta tvarka negauta.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl CK 6.66 straipsnio 4 dalies nuostatos taikymo, kai skolininkui iškelta bankroto byla

16. Civilinio proceso kodekso 1 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta taisyklė, kad, be kita ko, įmonių bankroto bylos nagrinėjamos pagal šio kodekso taisykles, išskyrus išimtis, kurias nustato kiti Lietuvos Respublikos įstatymai. Įmonių bankroto procesą (bankroto bylos iškėlimą, kreditorių reikalavimų pateikimą ir tvirtinimą, įmonės likvidavimą dėl bankroto, taip pat kitas su bankrotu susijusias procedūras) reglamentuoja Įmonių bankroto įstatymas, kurio 1 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad kitų įstatymų nuostatos, reglamentuojančios įmonių veiklą, kreditoriaus teisę į reikalavimų tenkinimą, kreditoriaus teisę imtis priemonių skoloms išieškoti, mokesčius ir kitas privalomąsias įmokas bei jų administravimą bankroto proceso metu, taikomos tiek, kiek jos neprieštaruoja šio įstatymo nuostatoms. Taigi nurodytoje įstatymo normoje įtvirtintas ĮBĮ nuostatų prioritetas kitų įstatymų normų atžvilgiu, vykdant bankroto procedūras (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-192/2009).

17. Pasisakydamas dėl bankroto instituto esmės, tikslo ir (arba) paskirties, kasacinis teismas yra nurodęs, kad bankroto instituto paskirtis yra apsaugoti pirmiausia nemokaus skolininko, nebegalinčio tinkamai įvykdyti savo įsipareigojimus, interesus, taip pat kreditorių teises ir interesus. Bankroto

procedūra paprastai siekiama patenkinti ne pavienių kreditorių, žinančių apie sunkią skolininko finansinę padėtį, o visų kreditorių interesus, tuo tikslu išviešinant nemokaus skolininko turimas skolas ir finansines galimybes joms padengti bei kartu sudarant sąlygas visiems kreditoriams patenkinti savo reikalavimus iš bankrutuojančiai įmonei priklausančio turto (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-448/2004; 2016 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-152-219/2016, 16 punktas; ir kt.).

18. Individualios įmonės bankroto ypatumus lemia individualios įmonės civilinis teisinis statusas. Individualios įmonės, kaip neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens (CK 2.50 straipsnio 4 dalis), bankroto procesas nuo kitų įmonių bankroto proceso skiriasi tuo, kad, individualiai įmonei iškelus bankroto bylą, greta pačios individualios įmonės atsakomybės subjektu tampa individualios įmonės savininkas, kuris taip pat yra ir civilinės atsakomybės pagal savo, kaip fizinio asmens, prievolės subjektas.

19. ĮBĮ nurodyta, kad šis įstatymas taikomas visiems juridiniams asmenims, įregistruotiems Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka, išskyrus biudžetines įstaigas, politines partijas, profesines sąjungas, religines bendruomenes ir bendrijas. Juridinių asmenų veiklą reglamentuojančiuose specialiuosiuose įstatymuose gali būti nustatyti bankroto proceso ypatumai (ĮBĮ 1 straipsnio 2 dalis). Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatyme nuostatų, susijusių su šios rūšies įmonių bankroto proceso ypatumais, nėra. Jų nėra ir ĮBĮ, išskyrus 10 straipsnio 7 dalies 1 punktą, nustatantį, kad, įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti bankroto bylą, įmonės valdymo organai privalo perduoti administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos duomenimis, ir visus dokumentus per teismo nustatytus terminus. Tais atvejais, kai įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės, jos savininkas (savininkai) per tuos pačius terminus privalo pateikti administratoriui viso jo (jų) turimo turto sąrašą, įskaitant ir turtą, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė. Ši įstatymo nuostata koreliuoja su CK 2.50 straipsnio 4 dalimi, kurioje, kaip minėta pirmiau, nustatyta, kad jeigu prievolėms įvykdyti neužtenka neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens turto, už jo prievolės atsako juridinio asmens dalyvis, bei su pastarajai normai taikyti skirtu CPK 673 straipsniu, nustatančiu, kad kai individuali (personalinė) įmonė neturi pakankamai lėšų išieškomoms sumoms padengti, antstolis išieškojimą nukreipia į kitą jos turtą ir savininko turtą.

20. Nagrinėjamu atveju tenka spręsti klausimą dėl iki personalinei įmonei bankroto bylos iškėlimo pareikšto, teismo išnagrinėto, patenkinto ir jau vykdymo proceso stadiją pasiekusio kreditoriaus reikalavimo (žr. šios nutarties 2 punktą). Kasaciniame skunde keliamas klausimas dėl netinkamo CK 6.66 straipsnio 4 dalies aiškinimo ir taikymo.

21. CK 6.66 straipsnio 4, 5 dalyse įtvirtintos specialiosios teisės normos, kuriose nustatyti restitucijos ypatumai: 1) *actio Pauliano* instituto tikslas – ne sandorio pripažinimas negaliojančiu, o kreditoriaus teisėtų interesų patenkinimas; 2) sandoris pripažįstamas negaliojančiu trečiojo asmens – kreditoriaus, o ne sandorio šalies reikalavimu; 3) CK 6.66 straipsnio 4 dalyje nustatytos kitos teisinės pasekmės. Pagal CK 6.66 straipsnio 4 dalį sandorio pripažinimas negaliojančiu sukelia teisines pasekmes tik ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu pareiškusiam kreditoriui ir tik tiek, kiek būtina kreditoriaus teisių pažeidimui pašalinti, išieškojimą pagal kreditoriaus reikalavimą nukreipiant į perduotą pagal skolininko sudarytą sandorį turtą, jo vertę ar lėšas (CK 6.66 straipsnio 4 dalis). Pagal CK 6.66 straipsnio 4 dalį sandorio pripažinimas negaliojančiu sukelia teisines pasekmes tik ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu pareiškusiam kreditoriui ir tik tiek, kiek būtina kreditoriaus teisių pažeidimui pašalinti, išieškojimą pagal kreditoriaus reikalavimą nukreipiant į perduotą pagal skolininko sudarytą sandorį turtą, jo vertę ar lėšas. Tokią nuostatą lemia *actio Pauliana* kompensacinis pobūdis. Nenukreipus kreditoriaus reikalavimo į skolininko perleistą turtą, nebūtų atkurta padėtis, buvusi iki kreditoriaus teisių pažeidimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m.

vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-201/2001; 2002 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1415/2002; 2003 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-174/2003; 2006 m. lapkričio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-584/2006; 2006 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-497/2006; ir kt.).

22. Pirmiau nurodyta materialiosios teisės norma, viena vertus, teikia pagrindą sutikti su kasacinio skundo argumentu, kad, pripažinus sandorį negaliojančiu vadovaujantis *actio Pauliana*, turtas, buvęs pripažinto negaliojančiu sandorio objektu, skiriamas išimtinai kreditoriaus reikalavimui patenkinti, nukreipiant išieškojimą į tą turtą, jo vertę ar lėšas. Kita vertus, teisėjų kolegija pažymi, kad tais atvejais, kai įmonei iškelta bankroto byla, teisinių pasekmių klausimas sprendžiamas kitaip, nei kitais atvejais taikant *actio Pauliana* institutą. Pagal ĮBĮ 1 straipsnio 3 dalį kitų įstatymų nuostatos taikytinos tiek, kiek jos neprieštaruoja šiam įstatymui. Taigi tuo atveju, kai skolininkui iškelta bankroto byla, CK 6.66 straipsnio 4 dalies nuostatos taikomos kartu su ĮBĮ nuostatomis ir tiek, kiek jos neprieštaruoja ĮBĮ nuostatomis. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad, ĮBĮ esant nustatytai kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarkai, teismui panaikinus bankrutuojančios įmonės sandorį CK 6.66 straipsnio pagrindu, negali būti taikomos šio straipsnio 4 dalyje nustatytos sandorio pripažinimo negaliojančiu teisinės pasekmės tik *actio Pauliana* pareiškusiam kreditoriui. Tokiais atvejais į skolininko nepagrįstai perleistą turtą (ar jo vertę) negali būti nukreipiamas kreditoriaus reikalavimo patenkinimas. Šis turtas (ar jo vertė) turi būti gražinamas bankrutuojančiai įmonei į bendrą turto masę ir naudojamas atsiskaityti su visais kreditoriais ĮBĮ nustatyta tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-573/2005).

23. Teisėjų kolegija, įvertinusi tai, kad, teismui panaikinus bankrutuojančios įmonės sandorį CK 6.66 straipsnio pagrindu, negali būti taikomos šio straipsnio 4 dalyje nustatytos sandorio pripažinimo negaliojančiu teisinės pasekmės tik *actio Pauliana* pareiškusiam kreditoriui, sprendžia, jog pagal tas pačias taisykles turi būti sprendžiama ir dėl iki personalinei įmonei bankroto bylos iškėlimo pareikšto, teismo išnagrinėto, patenkinto ir jau vykdymo proceso stadiją pasiekusio kreditoriaus reikalavimo.

24. Šiuo aspektu teisėjų kolegija atkreipia dėmesį ir į vėlesnę kasacinio teismo praktiką, kurioje išaiškinta, kad nors ĮBĮ tiesiogiai neįtvirtinta, jog reikalavimus individualios įmonės bankroto byloje gali pareikšti ne tik pačios individualios įmonės kreditoriai, bet ir individualios įmonės savininko kreditoriai, tačiau, atsižvelgiant į individualios įmonės ir jos savininko atsakomybės specifiką, tais atvejais, kai bankroto byla iškeliama individualiai įmonei, kuri yra neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, visi kreditoriai savo finansinius reikalavimus turi pareikšti ĮBĮ nustatyta tvarka nepriklausomai nuo to, su kuo – įmone ar jos savininku, kaip privačiu fiziniu asmeniu, – buvo sudarytas sandoris, iš kurio kyla kreditoriaus reikalavimas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 29 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-357/2009; 2018 m. gruodžio 20 d. nutarties Nr. 3K-3-495-248/2018 24 punktą). Toks pats aiškinimas taikomas ir sprendžiant dėl vykdymo dokumentų perdavimo į bankroto bylą. ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta imperatyvioji taisyklė, kad, teismui priėmus pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, jeigu dėl įmonės buvo priimti teismų ir kitų institucijų sprendimai ir pagal juos išduoti vykdomieji dokumentai, įmonės turtas (lėšos) pagal šiuos vykdomuosius dokumentus gali būti areštuojamas, tačiau šio turto realizavimas ir (ar) išieškojimas sustabdomas. Šios įstatymo normos skirtos galimai bankroto bylos procedūrai užtikrinti ir turi būti aiškinamos atsižvelgiant į bendruosius šių procedūrų principus bei tikslus. Išieškojimas ir turto realizavimas gali būti atnaujinami, o taikytos laikinosios apsaugos priemonės panaikinamos tik tuo atveju, jeigu teismas atsisako iškelti įmonei bankroto bylą (ĮBĮ 9 straipsnio 3 dalis). Priešingu atveju, t. y. jeigu bankroto byla iškeliama, minėta, vykdomasis dokumentas persiunčiamas bankroto bylą iškėlusiam teismui, o vykdomoji byla laikoma baigta. Taigi ir tais atvejais, kai turtinio pobūdžio išieškojimas iš įmonės dalyvio vykdomas vykdymo proceso tvarka, tokie vykdomieji dokumentai perduotini bankroto bylą nagrinėjančiam teismui, vadovaujantis CPK 626 straipsnio 3 punkto

nuostatomis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-192/2009; 2010 m. vasario 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-33/2010; 2014 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-266/2014; ir kt.

25. Pirmiau nurodytas aiškinimas susijęs su tuo, kad ĮBĮ pagal savo reguliavimo sritį yra specialusis įstatymas, kuriame įtvirtintas imperatyvusis tikslas – užtikrinti įmonės, kuriai keliama bankroto byla, kreditorių teisių ir interesų apsaugą. Kreditoriaus teisių gynimo priemonė, nustatyta CK normų, gali būti taikoma įvertinant ĮBĮ nuostatas ir ypač atsižvelgiant į šiame įstatyme nustatytus principus, tarp jų ir kreditorių lygiateisiškumo. Siekiant įmonės kreditorių ir įmonės dalyvio kreditorių interesų pusiausvyros, reikia, kad bankrutuojančios individualios įmonės kreditoriai ir bankrutuojančios individualios įmonės dalyvio, kaip fizinio asmens, kreditoriai būtų traktuojami kaip lygiaverčiai. Todėl, individualiai įmonei iškelus bankroto bylą, individualios įmonės dalyvio kreditoriai turėtų būti traukiami į bankroto bylos procedūras ir turėtų būti sudaroma viena bendra bankrutuojančios įmonės kreditorių ir jos dalyvio kreditorių eilė; tokiu būdu visiems kreditoriams būtų suteikiamos vienodos teisės ir taip būtų išlaikomas individualiosios įmonės, jos savininko ir jų kreditorių interesų pusiausvyros principas.

26. Teisėjų kolegija, vadovaudamasi pirmiau nurodytais argumentais, pareiškėjo teiginį, kad iš turto, kuris buvo pripažinto negaliojančiu sandorio objektu, pirmiausia tenkinami sandorį *actio Pauliana* pagrindu nugrinčijusio kreditoriaus reikalavimai, nepaisant to, ar vėliau, iškelus bankroto bylą, atsiranda kitų kreditorių, siekiančių nukreipti išieškojimą į skolininko turtą savo reikalavimams patenkinti, pripažįsta nepagrįstu.

27. Teisėjų kolegija taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 29 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-357/2009, taip pat 2011 m. liepos 18 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-331/2011 konstatuota, jog fizinio asmens prievolė savaime dėl jo individualios įmonės bankroto nepasibaigia ir, teismui patvirtinus kreditoriaus reikalavimą individualios įmonės bankroto byloje, kai reikalavimas yra kilęs iš sandorio, sudaryto ne su įmone, o su įmonės savininku, kaip fiziniu asmeniu, bei negavus šio reikalavimo patenkinimo, įmonės savininko prievolės išlieka. Prievolės nepasibaigia ir tais atvejais, kai kreditorius turimą reikalavimą į skolininką (individualios įmonės savininką, kaip fizinį asmenį) buvo pareiškęs individualios įmonės bankroto procedūrų metu, kurias atlikus paaiškėja, kad visa ar dalis kreditoriaus reikalavimo nepatenkinta likvidavus individualią įmonę, t. y. neužtekus turto kreditoriaus reikalavimui padengti. Likvidavus individualią įmonę dėl bankroto, sprendžiant klausimą, ar prievolės yra pasibaigusios, esminę reikšmę turi prievolių šalių nustatymas – ar tai buvo šios įmonės iki jos likvidavimo, ar įmonės savininko, kaip fizinio asmens, prievolės.

28. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, sprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, jog, skirtingai negu kitais sandorių pripažinimo negaliojančiais pagrindų atvejais, pagal kreditoriaus ieškinį pripažinus skolininko sudarytą sandorį negaliojančiu, kreditoriaus reikalavimas nukreipiamas į perduotą pagal tą sandorį turtą ar jo vertę tiek, kiek reikia kreditoriaus reikalavimams patenkinti, tačiau šios sandorio pripažinimo negaliojančiu *actio Pauliana* pagrindu teisinės pasekmės bankroto procese individualiam kreditoriui nesuteikia pirmenybės patenkinti savo reikalavimą iš skolininkui gražinto turto.

29. Kiti kasacinio skundo argumentai, atsižvelgiant į pirmiau teisėjų kolegijos pateiktus išaiškinimus ir motyvus, neturi teisinės reikšmės teisiniam bylos rezultatui, taip pat vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, todėl teisėjų kolegija dėl jų nepasisako.

30. Teisėjų kolegija, teisės taikymo aspektu patikrinusi apskųstą apeliacinės instancijos teismo nutartį, konstatuoja, kad pagrindo ją naikinti kasacinio skundo argumentais nenustatyta (CPK 346 straipsnis, 359 straipsnio 3 dalis).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

31. Bylinėjimosi išlaidų paskirstymo tvarką reglamentuoja CPK 93, 94, 96, 96¹, 98 straipsnių nuostatos. Šaliai, kurios naudai priimtas procesinis sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies (CPK 93, 98 straipsniai).

32. Kasacinį skundą atmetus, pareiškėjo M. Š. turėtos bylinėjimosi išlaidos kasaciniame teisme jam neatlyginamos (CPK 93 straipsnio 1 dalis).

33. Bylą nagrinėjant kasaciniame teisme, patirta 14,66 Eur bylinėjimosi išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 28 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu) (CPK 79 straipsnis, 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 92 straipsnis). Netenkinus kasacinio skundo, šių išlaidų atlyginimas priteistinas iš pareiškėjo (CPK 96 straipsnis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. rugpjūčio 14 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti valstybei iš pareiškėjo M. Š. (a. k. (duomenys neskelbtini) 14,66 Eur (keturiolika Eur 66 ct) bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimo. Valstybei priteista suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą, įmokos kodas – 5660.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Andžej Maciejewski

Algis Norkūnas

Dalia Vasarienė